

**Patryk Borowiak, Irena Sarnowska-Giefing, Andrzej Sieradzki
(Poznań, Polska)**

**KIERUNKI BADAŃ ONOMASTYCZNYCH NA
FILOLOGII POLSKIEJ
I FILOLOGIACH POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKICH UAM**

Onomastics research interests for Polish Philology and South Slavic Philology at Adam Mickiewicz University of Poznan.

The article describes onomastics research results done by scholars at AMU, from Polish and Slavic studies. The majority of discussed works were prepared in South Slavic Research Unit and Grammar of Contemporary Polish Philology and Onomastics Research Unit, where Onomastics scientific group was established in 2006. The article relates to the most recent papers in the field written after the year 2000.

Key words: *polish onomastics, slavic onomastics, Adam Mickiewicz University of Poznan (AMU)*

Dorobek poznańskiego środowiska polonistycznego i częściowo pozapolonistycznego w zakresie onomastyki przedstawił w dwóch artykułach Karol Zierhoffer (zob. Aneks). Autor koncentruje się na pokazaniu udziału polonistów w przedsięwzięciach o charakterze tak ogólnopolskim i regionalnym. materiał porządkuje według podstawowych działów onomastyki. Ogólny przegląd dokonany w podobnym zakresie, sięgający czasów przedwojennych znajduje się również w pracy Z. Zagórskiego. W niniejszym referacie porządkujemy dorobek onomastycznego środowiska poznańskiego przede wszystkim ze względu na zawarta w poszczególnych pracach problematykę badawczą i stosowane metody analizy materiału. przyjmując jako kryterium porządkujące problematykę badawczą, wśród tekstów onomastów poznańskich wyróżniamy trzy

grupy: 1. teksty, których przedmiotem badań są zjawiska z zakresu onomastyki uzualnej, 2. Teksty, których przedmiot badań stanowią zjawiska z zakresu onomastyki literackiej oraz 1) teksty teoretyczne, mieszczące się w onomastyce ogólnej. przyjęta kolejność prezentacji odzwierciedla stopień zainteresowania autorów poznańskich tematyką reprezentującą poszczególne działy.

Większość omawianych prac powstała w Zakładzie Gramatyki Współczesnego Języka polskiego i Onomastyki w którego ramach w 2006 r. powołano w celu realizacji pięciu projektów badawczych (Projekty ministerialne pod kierunkiem I. Sarnowskiej-Giefing: 1. nr 1 H01 D 042 30: *Nazwiska mieszkańców Poznania na tle antroponomastykonu innych miast Wielkopolski i ewolucji polskiego systemu antroponimicznego*; 2. Projekty badawcze promotorskie: nr N N104 1894 34: *Nazwiska mieszkańców Poznania od XVI do XVIII w. w świetle ksiąg metrykalnych Kolegiaty św. Marii Magdaleny. Studium onomastyczno-socjolingwistyczne*, wykonawca mgr Aleksandra Kulupa; nr N N104 119538: *Nazwiska mieszkańców Poznania na podstawie Ksiąg przyjęć do prawa miejskiego* – wykonawca mgr Kinga Banderowicz; nr N N104 250135: *Nazwiska mieszkańców Poznania od XVI do XVIII w. w świetle ksiąg metrykalnych parafii św. Wojciecha* – wykonawca mgr Aneta Kołodziejczyk-Trawińska. Pod kierunkiem I. Sarnowskiej-Giefing zrealizowano też projekt finansowany na podstawie dotacji Miasta Poznań, pt.: *Historyczne imiona mieszkańców Poznania. Antroponomastykon kultury europejskiej.*) Pracownię Onomastyczną, pod kierunkiem prof. dr hab. Ireny Sarnowskiej-Giefing. Zespół pracowni stanowili: Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska, Magdalena Graf, Aleksandra Kulupa i Kinga Banderowicz. Z pracownią współpracowali też A Sieradzki, Z. Zagórski i K. Zierhoffer. Po zakończeniu zaplanowanych badań, w 2012 r. działalność Pracowni zawieszono.

Onomastyka uzualna i kulturowa

Prace z zakresu onomastyki uzualnej dotyczą antroponimii oraz toponimii i chrematonimii Poznania oraz Wielkopolski, a także toponimii ogólnopolskiej.

We wspomnianej wyżej pracowni badania koncentrowały się przede wszystkim na historycznej antroponimii poznańskiej. Zwieńczeniem

prowadzonych od 2006 r. prac jest *Słownik nazwisk mieszkańców Poznania XVI-XVIII w.* (pod. red. Ireny Sarnowskiej-Gieffing). Dotychczas ukazał się tom I A–F Poznań 2011 (w opracowaniu i redakcji I. Sarnowskiej-Gieffing), pozostałe dwa tomy, jak również monografia pt. *Nazwiska mieszkańców Poznania XVI-XVIII w. Próba syntezy* przynosząca charakterystykę jakościową i ilościową nazewnictwa, z uwzględnieniem perspektywy porównawczej (autorzy: K. Banderowicz, M. Graf, A. Kulupa, E. Nowak, A. i B. Sieradzcy, B. Walczak, Z. Wojciechowska) przygotowywane są do druku.

Za prymarne dla *Słownika* uznano cele dokumentacyjne i naukowe (zob. Aneks). Wśród celów naukowych za podstawowy przyjęto cel onomastyczny. Wobec ukazujących się kolejnych tomów *Antroponimii Polski* (zob. Aneks) pod red. Aleksandry Cieślikowej, potraktowano go jako konieczność uzupełnienia planu antroponimicznego i / lub przesunięcia pisanej historii nazwiska polskiego wstecz. Uznanie prymatu podejścia onomastycznego nie zwalniało ze stawiania pytań o cele ogólnojęzykowe. Badania pokazały, że nazwiska poznaniaków odzwierciedlają średniopolskie, ale i regionalne (wielkopolskie) cechy językowe na poziomie leksykalnym, morfologicznym i fonologicznym określonej historycznej fazy rozwojowej. Utrwalają relikty leksykalne, często nie poświadczone w użyciu apelatywnym.

Realizacja celu historyczno-kulturowego wiązała się nie tylko z udokumentowaniem dawnych językowych (onimicznych) struktur, ale też z pokazaniem ich jako elementu rzeczywistości humanistycznej (założono, że antroponomastykon danej wspólnoty jest indykatorem jej kultury), co prowadziło do szerszego uwzględnienia relacji *nazwa : obiekt* (pod artykułem hasłowym zamieszczono informację encyklopedyczną dotyczącą osób o danym nazwisku, pełniących szczególne funkcje w obrębie wspólnoty miejskiej).

„Słownik nazwisk mieszkańców Poznania XVI–XVIII wieku” (Poznań 2011), uznany został przez recenzentów za bardzo ważne uzupełnienie obrazu językowego Poznania i cenny suplement do ukazującej się od 2007 r. „Antroponimii Polski” pod red. A. Cieślikowej (zob. Aneks). Poznański materiał antroponimiczny wykorzystany został także jako podstawa badawcza w dwóch pracach doktorskich (przygotowywanych do druku),

Aleksandry Kulupy, *Nazwiska mieszkańców Poznania w XVI–XIII w. na podstawie ksiąg metrykalnych parafii św. Marii Magdaleny. Studium onomastyczno-socjolingwistyczne*, oraz Kingi Banderowicz: *Nazwiska nowych obywateli poznańskich na podstawie ksiąg przyjęć do prawa miejskiego (1575–1793). Studium onomastyczno-socjologiczne*; Obydwie prace prezentują podejście socjolingwistyczne do badanego materiału. Pokazują, jak w antroponimach i ich otoczeniu składniowym odbijają się zjawiska o charakterze socjologicznym. W tym nurcie mieszczą się też artykuły A. Sieradzkiego, np. *Nominacja Żydów w szamotulskiej księdze ławniczej z końca XVI wieku, (w druku) czy Identyfikacja chłopów we wrzesińskich księgach chrztu z lat 1700–1725*. To ukierunkowanie na zjawiska pozajęzykowe ma dwójaki charakter: z jednej strony jest to próba odpowiedzi na pytanie o różnice w sposobie identyfikacji osób w zależności od środowiska, do którego przynależą, jak w wymienionych wyżej pracach, z drugiej sięga się do podłoża socjologicznego i szeroko rozumianego podłoża kulturowego, traktując je jako czynnik umożliwiający wyjaśnienie społecznej motywacji onimów w danej społeczności kulturowej i komunikacyjnej. Metodologicznie wpisują się one w obszar onomastyki kulturowej. Przyjmuje się definicje normatywne (antropologiczne) kultury, które kładą nacisk na *modele, wzory* oraz zasady *wartościowania*. Pozwala to interpretować nazwy własne jako wytwory i obiekty ludzkiej działalności, a w procesach onimicznych dostrzegać nie tylko działania ale i stany psychiczne człowieka (postawy / nawyki / preferencje). Teksty sytuujące się w tym nurcie koncentrują się na badaniu - imionach poznaniaków i Wielkopolan: 1. w kontekście lokalnych i obcych kultów świętych (co pozwoliło wychwycić preferencje onimiczne poznaniaków) [zob. Aneks], 2. w kontekście dziejów miasta, w które wpisały się ruchy religijne – reformacja i kontrreformacja (zob. Aneks); – nazwach dawnych poznańskich altarii / fundacji altaryjnych oraz obiektów sakralnych (co poszerzyło rekonstrukcyjne możliwości onomasty w odniesieniu do historycznej antroponimii wspólnoty miejskiej) [zob. Aneks];

- nazewnictwie Żydów poznańskich i nazwiskach kobiet – w kontekście społecznego wykluczenia (zob. Aneks). Ukazały się też artykuły podejmujące ważną dla Poznania kwestię oceny udziału Niemców

w kształtowaniu się wzorców i norm onimicznych w poznańskiej wspólnocie miejskiej (zob. Aneks).

W tym nurcie badawczym mieszczą się też mające charakter uogólniający teksty Małgorzaty Rutkiewicz-Hanczewskiej, w których autorka zajmuje się współczesnym systemem nazewniczym uwikłanym we współczesne mechanizmy globalizacyjne, np. *Nomina propria w globalizującym się świecie – sprzeczność tendencji czy onimiczna homeostaza?*, [w:] *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, t. I: *Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*, Łask 2010, s. 61–73.

Ze względu na stosowane metodologie badawcze charakter otwarty ma również monografia *Nazewnictwo geograficzne Poznania*. Jest to dzieło zbiorowe pod redakcją Zygmunta Zagórskiego. Praca pokazuje na szerokim tle kulturowym rozwój nazewnictwa miejskiego na przestrzeni historii Poznania. Autorzy przedstawiają zarówno szeroko rozumianą toponimie: nazwy ciągów i obiektów komunikacyjnych: ulic, alei, placów, itp), nazwy terenowe lądowe i wodne, nazwy części miasta (dzielnice, osiedli, wsi, osad miejskich), jak i chrematonimie: nazwy mostów, nazwy budowli (publicznych i prywatnych, nazwy młynów). Uwzględniają zarówno nazwy funkcjonujące w obiegu oficjalnym, jak i nieoficjalnym, potocznym. Zebranie w jednym miejscu tak bogatego materiału pokazuje tendencje rozwojowe w nazewnictwie Poznania, ma też walor uogólniający. Umożliwia prześledzenie rozwoju i wzajemnego oddziaływania na siebie czynników językowych i kulturowych w określonej wspólnocie komunikacyjnej. W prezentowanej w monografii nurt badawczy wpisuje się również tekst A. Sieradzkiego: *Nazwy zakonów w szesnasto- i siedemnastowiecznych tekstach poznańskich*.

Charakter otwarty mają także monografie autorstwa Karola i Zofii Zierhofferów: *Nazwy zachodnioeuropejskie w języku polskim a związki Polski z kulturą Europy*, (2000), *Polska a Europa w świetle nazw geograficznych* (2007), *Nazwy geograficzne Europy w języku polskim* (2011). Monografie te z jednej strony poszerzają w znaczący sposób wiedzę z zakresu historii języka, szczególnie o mechanizmach zapożyczeń z języków obcych, o roli języków pośredniczących w zapożyczeniach, o tworzeniu się typów morfologicznych i nowych morfemów, z drugiej są oryginalnym syntetycznym opracowaniem wykorzystującym materiał

onomastyczny do przedstawienia dziejów Polski w aspekcie kulturowym i politycznym. Autorzy są nastawieni na relacje całych kultur, np. oddziaływanie kultury łacińskiej czy francuskiej na kulturę polską z jednej strony i kultury polskiej na ukraińską z drugiej. W pracach tych w pełni ujawnia się związek nazw geograficznych z rozwojem polskiej społeczności narodowej.

Onomastyka literacka

Badania nad nazewnictwem w tekstach literackich zapoczątkowała na szerszą skalę w ośrodku Poznańskim Irena Sarnowska-Giefing. Onomastyce literackiej poświęciła 2 obszernie monografie: *Nazewnictwo w nowelach i powieściach polskich okresu realizmu i naturalizmu*, Poznań 1984, oraz *Od onimu do gatunku tekstu. Nazewnictwo w satyrze polskiej do 1820 r.*, Poznań 2003. W drugiej z nich badaczka podjęła próbę stworzenia nowej, komplementarnej metody opisu i analizy nazewnictwa literackiego. Jako skalającą perspektywę wskazała lingwistykę tekstu. Dowiodła, że przyjęcie jej pozwala uchwycić w pełniejszej konfiguracji zatamizowane zjawiska onomastyczno-stylistyczne, podporządkowywane wcześniej przez badaczy onomastyki literackiej głównie funkcjom onimów w literaturze. Monografia ta została uznana za wybitne osiągnięcie w dziedzinie polskiej onomastyki literackiej. Jest również autorką licznych artykułów o tej tematyce. Metodologicznie prace te mieszczą się w zaznaczających się wyraźnie kolejnych nurtach badawczych polskiej onomastyki literackiej: funkcjonalnym i tekstowym. Artykuły z ostatnich lat pokazują najnowsze tendencje (zob. Aneks), związane z wzbogaceniem się metodologicznego instrumentarium onomastyki literackiej o elementy innych dyscyplin (zwłaszcza teorii i lingwistyki tekstu).

W artykułach opublikowanych w ostatnich latach przedmiotem uwagi badaczki stała się sytuacja polskiej onomastyki literackiej i możliwości jej rozwoju w aspekcie metodologiczno-terminologicznym. Poświęciła tym zagadnieniom kilka obszernych prac naukowych, a także artykuły o charakterze doniesień – m. in. na zamówienie redakcji pisma „Onoma” (Upsala 2006) oraz „Nevtani Ertesito” (Budapeszt 2009). W ten nurt onomastyki literackiej włączają się również prace Magdaleny Graf., autorki monografii: *Onomastyka na usługach socrealizmu. Antroponimia w literaturze lat 1949–1955*. Praca jest studium interdyscyplinarnym, łączącym

historię literatury, stylistykę i lingwistykę, którego przedmiotem jest zebranie i analiza imion występujących w dziełach literackich. Jest to pierwsze w literaturze polskiej opracowanie funkcji antroponomimii w tekstach pochodzących z określonego czasu, o wyraźnie wyodrębniających się wyznacznikach, a nie badanie onomastyki w jednym utworze, w tekstach jednego autora czy wreszcie w ramach określonego gatunku. Ujęcia metodologiczne zaprezentowane w tej monografii są twórczo rozwijane w licznych artykułach Magdaleny Graf. W polu zainteresowań autorki znalazły się m. in. nazewnictwo w polskiej prozie współczesnej; problem obecności i definiowania w tekście literackim funkcji stylistycznych; bezimiennosc i wieloimiennosc postaci literackich

Onomastyka ogólna

Metodę badań o nachyleniu tekstologicznym prezentują artykuły Andrzeja Sieradzkiego. Autor postuluje badania onimów, szczególnie antroponomimów w kontekście całej grupy nominalnej, opartej na identyfikującym członie antroponomicznym. Istotne jest stwierdzenie, ile grup w poszczególnych tekstach, lub tekstach o określonej specyfikacji gatunkowej, jest opartych tylko na jednym członie antroponomicznym, który stanowi imię, ile zaś na dwu członach antroponomicznych. Istotne dla tego typu badań jest również pokazanie, jakie typy komunikatów (np. wykonywany zawód, funkcja społeczna, przynależność stanowa) obecne są w grupach oprócz imienia i nazwiska. Takie podejście pokazuje dowodnie z jednej strony stopień upowszechnienia dwuelementowego paradygmatu nazewniczego w odniesieniu do przedstawicieli poszczególnych stanów, z drugiej, różnicowanie sposobów identyfikacji w zależności od czynników zewnętrznych, socjologicznych i wewnętrznych, genologicznych. Tego typu badania zapoczątkowane artykułem zamieszczonym w tomie *Metodologia badań onomastycznych* (zob. Aneks) są kontynuowane w późniejszych artykułach tego autora (zob. Aneks). Zagadnieniom teoretycznym o charakterze ogólnym dużo uwagi poświęca również w poznańskim środowisku onomastycznym Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska. Jest autorką tekstologicznej teorii nazw własnych. Badaczka opublikowała m. in. propozycję genologicznego opisu onimów na przykładzie nazw handlowych, zaprezentowała także gatunek nazw

intertekstualnych, metatekstualnych i kontekstualnych., m. in. w artykułach:

1. *Chrematonimy w procesie ich generowania – typologia gatunku*, [w:] *Chrematonimia jako fenomen socjolingwistyczny*, pod red. M. Biolik i J. Dumy, Olsztyn 2011, s. 409–420.

2. *Kampanonimy jako gatunek nazewniczy*, „*Slavia Occidentalis*” 65, 2008, s. 107–126.

3. Symbioza nazw, czyli o intertekstualności onimicznej

Zajmuje się odrębnością proprialnej i apelatywnej przestrzeni w ujęciu semiotycznym i neurobiologicznym. Na podstawie właściwości semiotycznych onimów stara się udowodnić tezę, że nomina propria zgodnie z teorią tożsamości nazw własnych S. Brendlera (2008), zwanej nomematyką, należą do odrębnej klasy leksemów. Omawia różne relacje semantyczne, w jakie wchodzą onimy. Szerzej prezentuje m.in. hiponimię oraz meronimię, np w artykule *Wstęp do semantyki onimicznej: nomina propria i nomina appellativa – inkluzja czy ekskluzja* (w druku).

Odrębności proprialnej i apelatywnej dowodzi także podczas badań zaburzonego procesu nazywania i form kompensowania tych deficytów w odniesieniu do nazw własnych i pospolitych. Szerzej zajmuje się neurobiologią procesów nazywania. Zgodnie ze zjawiskiem podwójnej dysocjacji w zaburzeniach języka o charakterze anomii ujawniają się problemy w wyszukiwaniu nazw pospolitych przy zachowanych zdolnościach aktualizowania nazw własnych oraz zaburzenia lustrzane, polegające na niezdolności wydobywania nazw własnych przy zachowanej umiejętności nazywania rzeczowników pospolitych. Neurobiologia procesów językowych potwierdza przynajmniej częściową niezależność procesów nazywania apelatywów oraz propriów. Spostrzeżenia na ten temat przedstawiła m. in. w artykule *Nomina propria i nomina appellativa – układy samoistne. O podstawach neuroonomastyki*, [w:] księga poświęcona Mrózkowi

W Instytucie Filologii Słowiańskiej UAM onomastyką zajmują się przede wszystkim Mariola Walczak-Mikołajczakowa i Patryk Borowiak. Napisana pod kierunkiem Marioli Walczak-Mikołajczakowej praca Patryka Borowiaka pt. *Płowdów w nazwach* została opublikowana drukiem pt. *Płowdów w nazwach. Historia i współczesność zapisane w toponimii* (2011). Monografia autorstwa Patryka Borowiaka jest opracowaniem

nazewnictwa miejskiego Płowdiwu. Jest to książka onomastyczna, ale też w dużej mierze interdyscyplinarna, dająca czytelnikowi rozległą wiedzę na temat historii miasta, stosunków panujących w nim na przestrzeni wieków, polityki zmieniających się władz odrodzonej w XIX wieku Bułgarii. Autor w powiązaniu z czynnikami historyczno-kulturowymi, analizuje fakty językowe związane z nazewnictwem miejskim i toponimią w ogóle. W tej unikatowej monografii wylicza i analizuje m.in. nazwy rzeki, mostów, wysp i kanałów rzecznych, obiektów użyteczności publicznej, placówek handlowych i usługowych, kulturalnych, oświatowych i domów akademickich, parków, budowli sakralnych, pomników, wzgórz oraz historyczne nazwy samego miasta. Autor w 2012 roku przygotował i obronił w Instytucie Filologii Słowiańskiej UAM rozprawę doktorską, w której opracował i poddał dwóm klasyfikacjom 5062 leksemy, w tym 257 nazw miast. Ponadto Patryk Borowiak jest autorem artykułów dotyczących toponimii i chrematonimii (na materiale poznańskim i południowosłowiańskim) oraz antroponimii – wspólnie z Mariolą Walczak-Mikołajczakową (zob. Aneks). Najnowsze badania Patryka Borowiaka skupiają się przede wszystkim wokół zagadnień związanych z marketingiem nazewniczym (branding, naming), będącym przejawem współczesności.

Aneks

Ważniejsze publikacje onomastyczne pracowników Instytutu Filologii Polskiej i Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Patryk Borowiak

Książka

- *Płowdiw w nazwach. Historia i współczesność zapisane w toponimii*, Toruń-Poznań 2011.

Artykuły (wybór):

1. *Topograficzne nazwy ulic w miastach południowosłowiańskich na przykładzie Płowdiwu i Rijeki*, [w:] Progi, pasaże, granice w kulturach słowiańskich, Poznań 2011.

2. *Historia nazw płowdiwskich osiedli w okresie panowania osmańskiego i po wyzwoleniu*, Юбилеен том на Диана Иванова, Пловдив 2011.

3. *Wybrane zmiany w nazewnictwie ulic i placów miasta Poznania. Charakterystyka niektórych nazw wildeckich ulic*, [w:] *Trzy miasta. Trzy regiony. Trzy uniwersytety*, Poznań 2011.

4. *Historia nazewnictwa ulicznego w Płowdiwie*, [w:] *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, Poznań 2010.

5. *Współczesne tendencje w nadawaniu imion w Polsce* [współautor: Mariola Walczak-Mikołajczakowa], [w:] *Състояние и проблеми на българската ономастика* т. 10, Weliko Turgnowo 2011.

6. *O przydomkach polskich i bułgarskich władców*, [współautor: Mariola Walczak-Mikołajczakowa], Płowdiw 2010.

7. *O nazwach poznańskich i płowdiwskich przedszkoli*, Płowdiw 2011.

8. *O wielokulturowej tradycji zachowanej w nazwach Płowdiwu*, Płowdiw 2008.

9. *Nazewnictwo miejskie Poznania na tle urbonimii bułgarskiej* [w:] *Projekt miasto Poznań. Przegląd projektów badawczych*”, Wielichowo 2012.

Magdalena Graf

Książka

- *Onomastyka na usługach socrealizmu. Antroponimia w literaturze lat 1949-1955*, Poznań 2006.

Rozdział w książce

- *Nazwy budowli i miejsc wydzielonych*, w: *Nazewnictwo geograficzne Poznania*, red. naukowa Z. Zagórski, Poznań 2008, s. 541-611

Artykuły:

1. „*Na przykład Plewa*”, *na przykład tytuł – o tytułach powieści socrealistycznej* w: *Studia Językoznawcze*, t. 1. Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny, pod red. M. Białoskórskiej, Szczecin 2002.

2. *Bohaterowie są bezimienni. O bezimienności jako nierozpoznanym problemie onomastyki literackiej* w: *Język polski. Współczesność – historia*, pod red. W. Książek-Bryłowej, H. Dudy. Lublin 2002.

3. „Wojna Skuteczna” Jerzego Andrzejewskiego, czyli onomastyka w służbie socrealistycznej propagandy, w: „Poznańskie Studia Polonistyczne” Seria Językoznawcza, IX (XXIX), Poznań 2002.

4. *Czas, przestrzeń i nazwy. Nowe ujęcie problemu funkcji lokalizacyjnej nazewnictwa literackiego*, „Onomastica” XLVIII, 2003.

5. *E-nimy jako nowa kategoria nazewnicza*, w: *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biolik, Olsztyn 2003.

6. *Funkcja lokalizacyjna nazewnictwa literackiego – próba nowego spojrzenia*, w: *Nazwy mówią*, pod red. M. Pająkowskiej-Kensik, M. Czachorowskiej, Bydgoszcz 2004.

7. *Granice deskrypcji* w: *Studia Językoznawcze*, t. 4. *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, pod red. M. Białoskórskiej, Szczecin 2005.

8. *Nazwy poznańskich fortyfikacji*, w: *Język Polski. Współczesność. Historia*. pod red. W. Książek-Bryłowej, H. Dudy, Lublin 2005.

9. *Imiona najmłodszych mieszkańców Poznania*, [współaut. M. Korzeniowska-Gosieniecka], „Onomastica” LI, 2006.

10. *Nazwy poznańskich obiektów sakralnych*, w: *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, pod red. Z. Krażyńskiej i Z. Zagórskiego, Poznań 2007

11. „*Pan Bóg patrzy z nieba na to, lecz ze mną swej nie dzieli władzy*” - kilka uwag o antroponimicznym sacrum w literaturze socrealistycznej, w: *Język religijny dawniej i dziś III*, pod red. ks. P. Bortkiewicza, S. Mikołajczaka, M. Rybki, Poznań 2007.

12. *Jeszcze o imionach najmłodszych mieszkańców Poznania* [współaut. M. Korzeniowska-Gosieniecka], w: *Prace Językoznawcze* t. 6, *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, Szczecin 2007.

13. *W ponowoczesnym supermarkecie czy onimicznym śmietniku? O roli nazewnictwa w polskiej prozie współczesnej*, *Roczniki Humanistyczne* LV, 2007.

14. *Czy współczesna proza polska może być dla onomasty interesująca?* w: *Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze*, pod red. A. Cieślukowej, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek, Kraków 2007.

15. *Onimiczna waloryzacja przestrzeni miejskiej*, w: *Ilość – wielkość - wartość*, pod red. E. Umińskiej-Tytoń, Łódź 2009.

16. *Imiona mieszkańców Poznania w najstarszych dokumentach miejskich*, w: *Mnohotvárnost a špecifičnost onomastiky. IV. česká onomastická konference*, Ostrava 2009.

17. *Poznań: miasto rzeczywiste — miasto literackie*, w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, red. I. Sarnowska-Giefing, M. Graf, Poznań 2010.

18. *Pałac Kultury czy „Pokój z widokiem”*. *Nazwa w zideologizowanej przestrzeni miejskiej*, w: *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask 2010.

19. *Człowiek wobec onimicznej przestrzeni miasta. Kilka uwag o współczesnej urbanonimii*, „Onomastica” LV (2011).

20. *Współczesne badania onomastycznoliterackie - problemy i perspektywy*, w: *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. XXII, *Studia onomastyczne i dialektologiczne*, pod red. A. Pihan-Kijasowej, I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2011.

21. *Wymazywanie, nadawanie. Sacrum w przestrzeni miasta* w: *Wortsemantik im Spannungsfeld zwischen Säkularisierung und (Re)-Sakralisierung der öffentlichen Diskurse*, red. A. Nagórko, Berlin 2012.

Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska

Rozdział w książce:

Nazwy terenowe, w: *Nazewnictwo geograficzne Poznania. Zbiór studiów*, pod red.

Z. Zagórskiego, Poznań 2008, s. 165-423. Wydawnictwo Naukowe UAM.

Artykuły (wybór):

1. *Wstęp do semantyki onimicznej: nomina propria i nomina appellativa – inkluzja czy ekskluzja*, w: *Jednotlivé a všeobecné v onomastike*, 18 slovenská onomastická konference, Prešov 12–14 septembra

2011, red. Martin Ološtiak, Prešov: Univerzitná knižnica Prešovskej univerzity v Prešove, 2012, s. 22–31. [http://www.publib.sk/elpub2/FF/Olostiak3/pdf_doc/03-rutkiewicz-hanczewska.pdf]

2. *Nazwy własne w przestrzeni społeczno-komunikacyjnej. Uwagi językoznawcy*, „Archiwum Fotogrametrii, Kartografii i Teledetekcji” vol. 23, 2012, s. 355–363.

3. *Nomina propria i nomina appellativa – układy samoistne. O podstawach neuroonomastyki*, w: *W przestrzeni nazw własnych i pospolicznych*, pod red. I. Łuc, Katowice 2012: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

4. *Iconicity in urban place naming*, “Semiotica: Journal of the International Association for Semiotic Studies” 2012, 189 (1/4), s. 49–64.

5. *Chrematonimy w procesie ich generowania – typologia gatunku*, w: *Chrematonimia jako fenomen socjolingwistyczny*, pod red. M. Biolik i J. Dumy, Olsztyn 2011, s. 409–420.

6. *Proper Names in the Polish Global Reality*, „Names: Journal of the American Name Society” 58, 2010, nr 3, s. 159–168.

7. *Nomina propria w globalizującym się świecie – sprzeczność tendencji czy onimiczna homeostaza?*, w: *Nazwy własne a społeczeństwo*, pod red. R. Łobodzińskiej, t. I: *Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne*, Łask 2010, s. 61–73.

8. *Nazwy ogrodów, parków i ogródków działkowych Poznania – ewolucja gatunku*, „Prace Filologiczne” LVI, 2009, s. 313–332.

9. *Antysacrum w Wielkopolsce na przykładzie wybranych toponimów*, w: *Język. Religia. Tożsamość*, pod red. G. Cyrana i E. Skorupskiej-Raczyńskiej, t. II, Gorzów Wielkopolski 2008, s. 85–95. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Gorzowie Wielkopolskim.

10. *Kampanonimy jako gatunek nazewniczy*, „Slavia Occidentalis” 65, 2008, s. 107–126.

11. *Intertekstualne gry onimiczne w przestrzeni dawnego i współczesnego miasta*, w: *Język, społeczeństwo, wartości*, pod red. E. Laskowskiej, I. Benenowskiej i M. Jaracz, Bydgoszcz 2008, s. 367–376. Wydawnictwo Bydgoskie Towarzystwo Naukowe.

12. *Das Vor-Heilige und das Anti-Heilige in Großpolen am Beispiel des Toponyms Łysa Góra [Kahlberg] und seinesgleichen*, „*Namenkundliche Informationen*” 93/94, 2008, 151–166.

13. *Intertekstualny dyskurs nazewniczy we współczesnej przestrzeni miejskiej*, w: *Spisane słowa, formy i myśli. prace ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Zagórskiemu w 80. rocznicę urodzin*, pod red. M. Graf i S. Mikołajczaka, Poznań 2008, s. 89-99. Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”.

14. *Intertextual Dimension of Polish Urban Nomenclature*, „*Onoma: Journal of the International Council of Onomastic Sciences*” 42, 2007, s. 155–170.

14. *Nazewnictwo uzualne a teoria gier – próba typologizacji gier onimizacyjnych*, „*Onomastica*” LII, 2007, s. 5–24.

16. *Sakralny wymiar intertekstualizacji proprialnej*, w: *Język religijny dawniej i dziś*, pod red. P. Bortkiewicza, S. Mikołajczaka i M. Rybki, Poznań 2007, s. 431–441. Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”.

17. *Farmakonimy jako narzędzie branding*, „*Język Polski*” LXXXVII, 2007, nr 3, s. 199–211.

18. *Nazwa własna jako tekst*, „*Polonica*” XXVI-XXVII, 2006, s. 299–317. Wydawnictwo LEXIS Sp. z o.o., al. Mickiewicza 31, 31–120 Kraków.

19. *Sacrum w onomastyce*, w: *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz i E. Bogdanowicz, Białystok 2006, s. 563–579, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

20. *Das Sacrum in der Gewässernamenkunde*, „*Namenkundliche Informationen*” 2005, nr 87–88, herausgegeben von E. Eichler, K. Hengst und D. Krüger, Leipzig, s. 107–111. Erschienen im Leipziger Universitätsverlag GmbH.

21. *Nazwy wiedeńskich aptek – schemat nazewniczy czy specyfika miejsca?*, „*Onomastica Slavogermanica*” XXIV, 2003, s. 173-181, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

22. *Semantyka nazw poznańskich aptek*, „*Język Polski*” LXXX, nr 3–4, 2000, s. 185–196, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego w Krakowie.

Andrzej Sieradzki

Artykuły

1. *Grupy nominalne odnoszące się do małżonków we wrzesińskich księgach chrztu z XVIII wieku* [współautor: B. Sieradzka], w: *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biolik, Olsztyn 2003, s. 167–176.
2. *Nazwy osobowe w „Papierowym kochanku” J. Szaniawskiego* [współautor: B. Sieradzka], w: *Nazwy mówią*, pod red. M. Pająkowskiej-Kensik i M. Czachorowskiej, Bydgoszcz 2004, s. 158–168.
3. *Budowa grup nominalnych opartych na członie antroponimicznym we wrzesińskich księgach chrztu z XVIII wieku*, w: *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria językoznawcza XIV*, 2007, s. 197–206.
4. *Słowotwórstwo nazwisk polskich doby staro- i średniopolskiej*, W: *Poznańskie Studia Polonistyczne, Seria językoznawcza, T 16*, Poznań 2010, s. 259–270.
5. *Antroponim jako podstawa grupy nominalnej w poznańskich księgach złoźyńców z XVI wieku*, W: *Mnohotvárnost a specifičnost onomastiky*, Ostrava 2010, s. 424–430.
6. *Identyfikacja rodziców stanu chłopskiego we wrzesińskich księgach chrztu z lat 1700–1725*, W: *Poznańskie Studia Polonistyczne, Seria językoznawcza, T. 18, z. 1*, Poznań 2011, s. 129–144.
7. *Nazwy zakonów w szesnasto- i siedemnastowiecznych tekstach poznańskich* (współautor: B. Sieradzka), W: *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, 2011, *Studia onomastyczne i dialektologiczne*, pod red. A. Pihan Kijasowej i I. Sarnowskiej –Giefing, s. 56–69.

Irena Sarnowska-Giefing

A. Onomastyka literacka

I. Książki:

1. *Nazewnictwo w nowelach i powieściach polskich okresu realizmu i naturalizmu*, Poznań 1984, 147 s.
2. *Od onimu do gatunku tekstu. Nazewnictwo w satyrze polskiej do 1820 r.*, Poznań 2003, 330 s.
3. *Bibliografia polskiej onomastyki literackiej do roku 2000*, Poznań 2001, 67 s.

II. Artykuły:

1. *Sienkiewiczowska Ligia-Kallina*, „Studia Polonistyczne” 1976, III, s. 155–161.
2. *Nazwy własne w utworach Adolfa Dygasińskiego*, „Onomastica” 1977, XXII, s. 201–233.
3. *Semantyczne funkcje nazw własnych występujących w literaturze okresu realizmu naturalizmu*, „Studia Polonistyczne”, IV, 1977, s. 87–98.
4. *Ursus – Niedźwiedź – Mieszko – antroponimiczne nieporozumienie*, „Studia Polonistyczne” VI, 1979, s. 140–147.
5. *Die Namenkunde in der realistischen Literatur. Methodologische Fragen*, w: *Der Eigennamen in Sprache und Gesellschaft. XV. Internationaler Kongress für Namenforschung*, z. VII. *Vorträge und Mitteilungen in der Sektion 6. Eigennamen in literarischen Werken*, hsg. von E. Eichler, E. Saß, H. Walther, Leipzig 1985, s. 137–142.
6. *Imiona i nazwiska bohaterów Marii Konopnickiej wobec autentycznej antroponimii okolic Turka i Łęczycy*, „Studia Polonistyczne” XIV/XV, 1987, s. 233–242.
7. *Pisarze pozytywiści wobec literackich konwencji onomastycznych*, w: *V Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna. Księga referatów*, pod red. K. Zierhoffera, Poznań 1988, s. 127–134.
8. *Konwencje nazewnicze w literaturze*, w: *Język zwierciadłem kultury, czyli nasza codzienna polszczyzna*, pod red. H. Zgólkowej, Poznań 1988, s. 132–147.
9. *Funkcje nazewnictwa w satyrze staropolskiej*, w: *Onomastyka literacka. Materiały VIII Ogólnopolskiej Konferencji Onomastycznej*, pod red. M. Biolik, Olsztyn 1993, s. 101–106.
10. *Onomastyka w metatekstowych fragmentach siedemnastowiecznej satyry mieszczańskiej*, w: *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, t. 1, pod red. M. Białoskórskiej i S. Kani, Szczecin 1994, s. 181–196.
11. *Onomastyka w oświeceniowych przeróbkach i przekładach satyr Mikołaja Boileau*, *Poznańskie Studia Polonistyczne*, t. I,(XXI), Poznań 1994, s. 75–84.

12. *Onomastyka w paszkwilach XVIII wieku*, w: *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, t. II, pod red. M. Białoskórskiej i A. Belchnerowskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 1995, s. 273–284.

13. *Funkcja intertekstualna onomastyki w satyrze*, w: *Język polski – historia i współczesność. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej dla uczczenia 75 rocznicy powstania Uniwersytetu im. A. Mickiewicza*, pod red. Z. Krążyńskiej i Z. Zagórskiego, Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Poznań 1995, s. 89–97.

14. *Nazewnictwo w paszkwilach XVI w.*, w: *W przyjacielskim kręgu. Prace ofiarowane Profesorowi Zygmuntowi Zagórskiemu w 70. rocznicę urodzin*, Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych. Serii Językoznawczej, Wydawnictwo UAM Poznań 1996, s. 25–39.

15. *Onomastyczne cechy stylowe w „Śnie majowym” Marcina Bielskiego*, w: *Viribus unitis. Księga poświęcona Profesor Monice Gruchmanowej w 75-lecie urodzin*, 4 Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, Poznań 1998, s. 149–158.

16. *Onomastyka literacka – integracja językoznawstwa i literaturoznawstwa*, w: *Metodologia badań onomastycznych*, pod red. M. Biollik, Olsztyn 2003, s. 435–446.

17. *Onomastyka literacka wobec współczesnej stylistyki*, w: *Nazwy mówią*, pod red. M. Pająkowskiej-Kensik i M. Czachorowskiej, Bydgoszcz 2004, s. 23–31.

18. *Nomina sacra w przestrzeni komunikacji negatywnej*. Materiały z konferencji *Język religijny dawniej i dziś*, Gniezno 2004, Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, Nr 33, pod red. S. Mikołajczaka i ks. T. Węclawskiego, Poznań 2005, s. 358–368.

19. *Literary Onomastics in Poland: A survey of Polish research and its perspectives*, “Onoma”, International Council of Onomastic Sciences, Uppsala (Sweden), vol. 40, 2005, s. 357–372.

20. *Gołda – karaimka – kacerka*, w: *Ad perpetuam rei memoriam. Profesorowi Wojciechowi Ryszardowi Rzepce z okazji 65. rocznicy urodzin*, pod red. J. Migdał, Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych 26, Poznań 2005, s. 347–357.

21. *Onomastyka literacka dziś – przełomy czy kontynuacje*, w: *Nowe nazwy własne – nowe tendencje badawcze*, pod red. A. Cieślikowej, B. Czopek-Kopciuch i K. Skowronek, Kraków 2007, s. 559–572.

22. *Toposy i tematy imienne w perspektywie onomastyki literackiej*, w: *W świecie nazw*, pod red. H. Pelcowej, Lublin 2010, s. 345–332 (artykuł).

II. Onomastyka uzualna

Książki:

1. *Słownik gwary miejskiej Poznania*, pod red. M. Gruchmanowej i B. Walczaka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Poznań 1997, 467 s.

2. *Słownik nazwisk mieszkańców Poznania XVI-XVIII w.*, t. I A–F, Poznań 2011, 594 s.

Artykuły:

1. *Antroponimia*, w: *Słownik gwary miejskiej Poznania*, pod red. M. Gruchmanowej i B. Walczaka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Poznań 1997, s. 78–91.

2. *Suplement do: Słownik gwary miejskiej Poznania* pod red. M. Gruchmanowej i B. Walczaka, Poznań 1999.

3. *Imiona poznaniaków w latach 1939–1945*, w: „Poznańskie Spotkania Językoznawcze”, t. XI, pod red. Z. Krążyńskiej i Z. Zagórskiego, Poznań 2003, s. 101–116.

4. *Profesor Karol Zierhoffer*, w: *Wśród ciekawych nazw i wyrazów*, Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, Nr 25, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2004, s. 11–15.

5. *Streszczenia prac Karola i Zofii Zierhofferów*, w: *Karol i Zofia Zierhofferowie, Wśród ciekawych nazw i wyrazów*, Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, Nr 25, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2004, s. 331–340.

6. *Nazwy dawnych altarii poznańskich wobec antroponomastykonu kultury*, w: „Poznańskie Spotkania Językoznawcze” pod red. Z. Krążyńskiej i Z. Zagórskiego, t. XVI, Poznań 2007, s. 109–117.

7. *Problematyka dialektologiczna w badaniach historycznej antroponimii Poznania*, w: *Gwary dziś 4. Konteksty dialektologii*, pod red. J. Sierociuka, Wyd. PTPN, Poznań 2007, s. 95–104.

8. *Kult świętych i błogosławionych (też poznaniaków i Wielkopolan) oraz jego odbicie w poznańskiej antroponimii. Na podstawie najstarszych spisów obywateli Poznania*, w: *Język, społeczeństwo, wartości*, Prace Komisji Językoznawczej Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego Nr XVIII, pod red. E. Laskowskiej, I. Benenowskiej i M. Jaracz, Bydgoszcz 2008, s. 389-404.

9. *Z antroponomastykonu Poznania. Sposoby identyfikowania kobiet w spisach obywateli miasta z XVI i początku XVII w.*, w: *Studia Linguistica in honorem Edvardi Breza*, Bydgoszcz 2008, s. 212–220.

10. *Wstęp do: Pamięci Profesora Tadeusza Skuliny w 15. rocznicę śmierci*, pod red. A. Pihan-Kijasowej i I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2008, s. 7–8 (wraz z A. Pihan-Kijasową).

11. *Imiona mieszkańców Poznania w dobie reformacji i kontrreformacji*, w: *Pamięci Profesora Tadeusza Skuliny w 15. rocznicę śmierci*, pod red. A. Pihan-Kijasowej i I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2008, s. 117–143.

12. *Névtani kutatások a poznañi Adam Mickiewicz Egyetemen*, „Névtani Értesítő” 31, Budapest 2009, s. 209–212.

13. *Słownik nazwisk mieszkańców Poznania XVI–XVIII w. i jego cele: onomastyczny, ogólnojęzykowy, historyczno-kulturowy*, w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing i M. Graf, Poznań 2010, s. 221–233.

14. *Słowo wstępne*, w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing i M. Graf, Poznań 2010, s. 11–12.

15. *Rola miasta w procesie tworzenia niemieckich nazwisk (F. Debus, Die Bedeutung der Stadt für die Entstehung der deutschen Familiennamen)* w: *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing i M. Graf, Poznań 2010, s. 115–124 (przekład).

16. *Ślady wpływów niemieckich w historycznej antroponimii Poznania*, w: *Nazwy własne a społeczeństwo*, t. 1. Zagadnienia teoretyczne i metodologiczne. II Antroponimia, pod red. R. Łobodzińskiej, Łask 2010, s. 231–258.

17. *Imiona Żydów w poznańskich dokumentach z XVI–XVIII w. Wstępne rozważania*, w: *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. XXII,

Studia onomastyczne i dialektologiczne, pod red. A. Pihan-Kijasowej i I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2011, s. 95–110.

18. Névtani kutatások a poznańi Adam Mickiewicz Egyetemen, „Névtani Értesítő” 31, Budapest 2009, s. 209–212.

IV. Artykuły glottodydaktyczne związane z nauczaniem cudzoziemców języka i kultury polskiej

1. *Nazwy własne w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, „Poradnik Językowy” IV, 1980, s. 205–210.

2. Głos onomasty w sprawie nauczania słownictwa. Materiały z międzynarodowej konferencji glottodydaktycznej, w: *Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej*. Materiały z VI Międzynarodowej Konferencji Glottodydaktycznej, pod red. P. Garncarka, Warszawa 2005, s. 183–192.

Karol i Zofia Zierhofferowie

Bibliografia prac tych Dwojga Autorów została przedstawiona w: *Bibliografia prac Profesora Karola Zierhoffera za lata 1949–2004*, w: *Karol i Zofia Zierhofferowie, Wśród ciekawych nazw i wyrazów*, Biblioteczka Poznańskich Studiów Polonistycznych Serii Językoznawczej, Nr 25, pod red. I. Sarnowskiej-Giefing, Poznań 2004, s. 16–24. [współautor: M. Borejszo].

Сведения за авторите:

Patryk Borowiak patryk@amu.edu.pl

Andrzej Sieradzki a.sier@amu.edu.pl

Irena Sarnowska-Giefing sarna@amu.edu.pl